

ATA YURDU ÖZBEKİSTAN'DAN BUHARA MEKTUBU

PROF. DR. SÜLEYMAN DOĞAN

Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi

Buhara'da Yedi Piran

Aziz okurlar, geçen ay “Taşkent Mektubu” ile sizlerle buluşmuştuk. Size, “Semerkant Mektubu” yazacağımın sözünü vermiştim. Ancak geçtiğimiz ay üçüncü defa Buhara’ya gidişimle birlikte sıcak sığacağına bu güzel şehri öne aldım ve “Buhara Mektubu”nu yazmaya karar verdim. Aksaray’ın Hafızası Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Şaban Kumcu Beyefendi de uygun gördüler. Temmuz ayında, “Semerkant Mektubu” yazarım diye kararlaştırmıştım. Değişiklik için lütfen beni bağışlayın. Umarım iyi ve afiyyettesinizdir. Şimdi mektubumuza geçelim.

Aziz dostlar; geçici görevle kaldığım Ürgenç şehri içinde bulunan Ebul Reyhan Biruni Ürgenç Devlet Üniversitesi sürekli büyüyen bir üniversite. 1935 yılında kurulmuş ve 90’ıncı yaş gününü kutluyor. Türkiye’deki üniversiteler ile iş birliği yapmak istiyorlar. Bu bağlamda yakın ilişki kurmak isteyen Türkiye’deki üniversitelerimiz buradan duyurmuş olayım. Mektubuma başlarken bu bilgiyi verme isteği hasıl oldu. Ne de olsa beş ay görev yaptığım bir üniversitenin birazcık reklamını yapayım dedim.

Mektubuma başlarken tüm okurlara selamla, hal ve hatırlarını sorup sual ediyorum. Ürgenç’ten Buhara’ya hem hızlı tren, hem normal tren, hem otobüs ve hem

de taksi seferleri var. İsteyen isteği vasıta ile gidebilir. Taksi seferleri diyorum özel taksi anlaşılmasın, dolmuş taksi gibi bir şey bu. Otobüs ve trene göre biraz daha maliyetli olan bir yolculuk. Yol ise hızlı trenle üç saat iken, otobüsle 9 saat, taksi ve normal terenle altı saat süren bir yolculuk. Sizin anlayacağınız 500 kilometrelik bir yol. Türkiye'deki gibi burada yollar hep otoban olmadığı için karayolu vasıtaları çık hız yapamıyorlar. Bendenizin hem hızlı tren, hemen normal tren hem otobüs ve hem de taksi ile gitmişliğim var efendim. Tecrübeyi

konuşturuyorum yüksek müsaadenizle... Tavsiyeniz ne dersiniz? Hemen "hızlı tren" derim. Hem konforlu hem de adı üstünle hızlı. Birazcık maliyetli.

Buhara...

Öyle şehirler vardır ki isimleri cisimlerinden büyüktür. Şehirlerin anasıdır. Mekke-i Mükerrrem'e, Medine-i Münevvere, Kudüs-ü Şerif ve Şam-ı Şerif isimleri hafızamıza kazınmıştır. Kur'an'ı Kerim'den sonra ikinci kaynak olan hadis kitabımız Buhari-i Şerif olarak anılır. Hadis imamımız Buharalı oluşu için şehre

Buhara-i Şerif dense yeridir. Bu şerif vasfını Buhara şehri içinde düşünebiliriz. İsmi cimini geçmiş bir şehir olan Buhara, tarihi boyunca, özellikle *Türkistan İslam medeniyeti* bağlamında, önemli bir dini, ticari, siyasi ve kültürel merkez olmuştur.

Arkeolojik bulgular şehrin tarihinin en az 2 bin 500 yıl civarında olduğunu gösterir. Mâverâü'n-nehr'in çok sayıda şehri, kasabası, nahiyesi ve köyü olmasına rağmen bunların en gözde ve tanınmış olanı Buhara'dır. Müslümanlar buraya "Fâhire" (kıymetli/değerli) derler ve doğunun "Kubbetü'l-İslâm"ı olarak kabul ederler. 2020 İslam Dünyası Kültür Başkenti ilan edilen ve ziyaretçilerini manevi atmosferi ile besleyen bu tarihi şehir, yetiştirdiği ilim adamları, alimler ve onların ardında bıraktığı eserler ile Türk-İslam mimarisini dünyada zirveye ulaştırmıştır.

Buhara, Türkistan coğrafyasının kalbi ve en eski yerleşim bölgelerinden olan

ve günümüzde de bu özelliklerini koruyan Özbekistan en önemli tarihi şehirlerinden biridir. Kale, tapınak anlamına gelen "vihara" kelimesinden türediği rivayet edilen Buhara, tarihte çok sayıda Türk devletinin siyasi ve kültür merkezlerinden biriydi. Dünyada "Kubbet-ül İslam (İslam'ın kubbeleri)" unvanına sahip 3 şehirden biri olan Buhara, Türk-İslam medeniyetinde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Zerefşan Nehri havzasında büyük bir vahada yer alan Buhara'nın sokaklarında yürürken, her köşe başında İslam tarihi ve kültürüne ait kıymetli bir esere rastlamak mümkün. Nitekim Özbekistan'ın diğer birçok şehri gibi Buhara da Türk-İslam mimarisinin en güzel örneklerinin görülebileceği ihtişamlı camilere, yüksek minarelere, mavinin farklı tonlarının kullanıldığı kervansaraylara ve çinilerle kaplı medreselere sahiptir.

Şehir, Özbekistan topraklarında 1599'dan 1920'ye kadar hüküm süren en büyük 3 hanlıktan biri olan Buhara Hanlığına da başkentlik yapmıştır. 20'nci yüzyılın başına kadar bu hanlığın başkenti Buhara, 1920'deki Sovyet işgali sırasında büyük yıkım yaşadı ve çok sayıda tarihi yapı zarar gördü.

İmam-ı Buhari ve Buhari-i Şerif

Yüzyıllar boyunca kervanların geçtiği önemli ticaret yollarına ev sahipliği yapan **Buhara**, bu özelliğiyle *farklı dinlere mensup toplumların yollarının kesiştiği* en kadim şehirlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Köklü tarihinin yanı sıra bir dönem ilim ve sanatın önemli merkezlerinden Buhara'nın yetiştirdiği pek çok *alim, şair, bilim ve devlet adamı* arkasında çok sayıda kıymetli eserler bırakmıştır.

Şehir, modern tıbbın temel taşlarını koyan, *tıp, fizik ve felsefe* gibi alanlarda çok sayıda kitap yazan ve Batı'da "*Avicenna*" olarak tanınan *İbn-i Sina'nın* doğup büyüdüğü yer olması hasebiyle Batılı turistlerin de oldukça ilgisini çekmektedir. Buhara, İbn-i Sina'nın yanı sıra en önemli İslam alimlerinden *İmam Buhari'nin* yetiştiği topraklara da ev sahipliği yapmaktadır.

19 Mart 2026 Ramazan Arifesi'nde İmam-ı Buhari türbe kısmı ve çevresi yenilenerek açılan külliye görenlerin gözünü kamaştırmaktadır. Dünyanın her yerinde ziyaretçi akınına uğramaktadır. Bendeniz de Ramazan Bayram'ın ikinci günü, yani yenilerek açılışının üçüncü

günü ziyaret ettim. Daha önce 1993 yılında ziyaret etmişim. Özbekistan Sovyetlerden istiklalini elde etmiş yeni yeni toparlanma aşamasında İmam-ı Buhari türbesi harabe durumundaydı. Buhari-i Şerif diye bilenen meşhur hadis külliyyatının müellifi İmam-ı Buhari'yi ziyarete gelenler sanki Medine'yi ziyaret ediyorlarmışlar havasında olduklarını gördüm. Sovyetler Döneminde Hac ve Umre'ye gidemeyen Müslüman Türkler İmam Buhari'yi ziyaret ediyorlar. Aziz okuyucu İmam Buhari türbesi Semerkant'ta ancak İmam'ın kendisi Buharalı olduğu için bunları yazdım.

Buhara'da Yedi Piran

Buhara'da bulunan 7 Pir sufi şunlardır:

1. **ABDÜLHALİK GUCDÜVANİ**
2. **ARİF-İ RİVGERİ**
3. **MAHMUD İNCİR-İ FAĞNEVİ**
4. **ALİ RAMİTENİ**
5. **MUHAMMED BABA SEMMASİ**
6. **SEYYİD EMİR KÜLAL**
7. **ŞAH-I NAKŞİBEND MUHAMMED BAHAÜDDİN**

Özbekistan, Silsile-i aliyye büyüklerinden 13'ünü, sayısız evliya ve eshab-ı kiram kabrine ev sahipliği yapar. Yedisi ise Buhara'da bulunur. Türk-İslam dünyasında "**Yedi Pir**" diye bilinen *Hoca Abdülhalik Gucdevani, Hoca Muhammed Arif er- Rivegeri, Hoca Mahmud Encir Fağnevi, Hoca Ali Rametani, Hoca Muhammed Baba Sammasi, Seyyid Emir Külal ve Bahauddin Nakşibend* gibi birçok mutasavvıfı yetiştiren **Buhara,** bir dönem İslam medeniyetinin merkezi haline geldi. Buhara, topluca "Buhara'nın Yedi Piri" olarak bilinen yedi büyük Sufi Üstadının kutsal dinlenme yerleriyle çevrilidir. Bu saygıdeğer figürler, "**Buhara'nın Yedi Piri**" olarak bilinen manevi bir soy yoluyla birbirine bağlanmıştır. Bu Sufi azizlerin mirası, İslam mistisizmine ve bölgenin kültürel mirasına yaptıkları katkılarla merak uyandıran ziyaretçileri çekmeye devam etmektedir.

Şehrin, **Bahauddin Nakşibendi, Nakşibendi Sufi** tarikatının kurucusudur. Bu tarikat, sıklıkla "Mübarek Buhara" olarak anılan Buhara'nın manevi ve kültürel gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Şehir, bu kutsal şahsiyetlerin son dinlenme yerlerini işaret eden çok sayıda "pir" veya türbeye ev sahipliği yapmaktadır.

İslam'ın mistik kolu olan tasavvuf, zühd, manevi pratik ve ruhun içsel arınmasını vurgular. 8. ila 9. yüzyıllarda ortaya çıkan tasavvuf, Müslüman toplumunun manevi ihtiyaçlarını ele almaya, temel değerlere dönüşü ve materyalizmin reddedilmesini teşvik etmeye çalışmıştır. Özbekistan'daki en etkili tarikatlardan biri olan Nakşibendi tarikatı, manevi saflığı, gönüllü yoksulluğu ve dürüst çalışmayla geçimini sağlamayı savunur. Bugün Buhara ve çevresi, yedi seçkin Nakşibendi Sufi azizinin mezarlarına ev sahipliği yapmaktadır. Şehir, İslam'daki beşinci en kutsal şehir olarak kabul edilir.

Gucdüvan ve Abdülhalık Gucdüvani (1103-1179)

Gucdüvan eski tarihi bir köy iken şimdi büyük bir şehir olmuş. Buhara şehrinin el sanatları konusunda merkezi sayılan Gucdüvan, Buhara'nın 35 km dışında yer alıyor. Bu keyifli yolculuğun sonunda seçkin ve geleneksel seramikleriyle meşhur bir el sanatları merkezi ile karşılaşıyorsunuz. Buhara'nın popüler bir kasabası olan Gucdüvan, geleneksel çanak çömlek üretimi hala devam ediyor. Bu kültürün nesilden nesile aktarılma devam ettiğini görebilirsiniz.

Kasabada üretilen seramikler, capcanlı renkleri, ince işçilikle süslenmiş geometrik desenleri ile dikkat çekiyor. Doğadan ilham alan kuş, çiçek ve bitki motiflerine sahip olan merkezde haftanın belli günlerinde özel atölyeler düzenleniyor. Gucdüvan ilçesini asıl renklendiren, şenlendiren ve insanların akın akın ziyarete geldikleri hiç şüphesiz Abdülhalık Gucdüvani hazretleridir.

Altın silsilenin 10. Halkası olan *Abdülhâlık Gucdüvani*, Gucdüvan

köyünde (Bugün Buhara'ya bağlı büyük bir ilçedir) doğmuş, Türkistan coğrafyasında süfliliğinin gelişmesinde büyük rol oynayan Hâcegân silsilesinin kurucusu olmuştur. Büyük İslam âlimi İmam-ı Mâlik'in neslinden olan Gucdüvani'nin babası Büyük Selçuklular döneminde Malatya'dan göçüp bu köye yerleşmiştir. Abdülhalık Gucdüvânî, ilim öğrenmek için, beş yaşında iken Buhara'ya gönderildi. Allah u Teâlâ'nın indinde duası makbul olan kimselerdendi. Buhara şehir merkezine 50 km. mesafede Özbekistan Buhara'da 7 pir ziyareti diye bir alışkanlık vardır. Gelenler bir taksi tutarak tüm gün boyunca bu 7 piri, evliyanın kabrini ziyaret ederler. Bu yedi mübarek aslında Nakşi silsilesindeki yedi mutasavvıftır. Her birinin kabri ayrı güzellikte ve özelliktedir. Ziyaretlerde sanki bu dünyadan kopup gidiyorsunuz haline kapılırsınız.

Hızır Aleyhisselâm, Abdülhâlık Gucdüvaniye Yusuf Hemedâni ile tanışmasını ve ona intisap etmesini emreder. Genç Abdülhâlık 22 yaşını henüz sürdüğü günlerde Buhara'ya gider ve Yusuf Hemedâni Hazretlerini bulur. Şeyhi Hemedâni ile birlikte Buhara'da yıllarca kalan Abdülhâlık Gucdüvani, Onun hizmetleri kendisine bırakıp Buhara'dan ayrılmasıyla birlikte yeni bir döneme adım atar.

Abdülhâlık Gucdüvani, üveysi mürşidi olduğundan, Nakşibendilikte çok önemli bir yeri vardır.

Bazı prensipleri şunlardır.

- *Her an ve her hâlin muhasebesini yapmak anlamına gelen Vukuf-u zamâni,*

• Zikir sırasında sayıya riayet etmek anlamına gelen **Vukuf-u adedi**,

• Kalpte Allah'dan başka hiçbir şey bulundurmama anlamına gelen **Vukuf-u Kalbi**

• Alınan hiçbir nefeste Allah'tan gafil olmamak anlamına gelen **Hûş der-dem**,

• Yürürken sağa sola bakmayıp ayak ucuna bakmak anlamına gelen **Nazar ber kadem**,

• Halktan Hakk'a sefer anlamına gelen **Sefer der Vatan**,

• Kalabalık içinde yalnız kalp Hak ile birlikte olmak anlamına gelen **Halvet der encümen**,

• Dilin kalple birlikte zikretmesi anlamına gelen **Yâd-kerd**,

• Zikir esnasında hatıra gelen iyi ve kötü şeylerden kurtulmak anlamına gelen **Baz-ı geşt**,

• Kalbe uygunsuz hatıraların girmesini önlemek anlamına gelen **Nigah-dâşt**,

• Zikirde huzur haline ererek şühüd makamına ermek anlamına gelen **Yâd- daşt**,

Hecegan yolunun öncüsü Abdülhâlîk Gücdüvânî, yaklaşık 80 yaşında, doğduğu yer olan Gücdüvanda vefat eder.

Sözlerinden Bazıları

Herhangi bir makama sakın göz dikme! Padişah ve devlet adamlarıyla düşüp kalkma. Az ye, az konuş, az uyu ve kalabalıktan aslandan kaçır gibi kaç. Helal lokmayı mutlaka ara ve bul.

Herkese şefkat nazarıyla bak. Çok gülme, hele kahkaha ile gülmekten sakın, yoksa gönlünü öldürürsün. Halkla çekişme, dışını içini süsleme, hiç kimseden bir şey isteme.

Dünyaya ve dünyacılara meyletme! Daima elbisen sade, yoldaşın derviş, mayan ilim, evin mescit, dostun Allah Teâlâ Hazretleri olsun.

Yedi Pir'in ilki olan manevi ziyaret yolculuğu genellikle Hoca Abdülhalik Gucdüvani'den başlanır. Gucdüvan'da bulunan türbesi annesinin ayak uçunda olan Abdülhalik Hazretleri Hâcegan tarikatının kurucusudur. Öğretileri Harezmi ve Horasan'a yayılmış ve türbesi, medrese ve camisiyle birlikte önemli bir ziyaret yeri haline gelmiştir. Ziyaret ettiğimde sanki burası ana baba günü gibiydi.

Arif-İ Rivegeri

Guçdüvan'dan sonra "Yedi Pir" silsilesinin ikinci ziyaret durağı Hoca Muhammed Arif Rivgari'in Şafirkan köyündeki türbesini ziyaret ettim. Guçdüvani'nin bir müridi olan bu kişi, manevi rehberliği ve uzun ömrüyle tanınmış ve 100 yaşında vefat ettiği rivayet edilmektedir. Altın silsilenin 11. Halkası

olan Ârif Rivegeri, hicri 560 yılında Buhara yakınlarındaki Riveger isimli köyde doğdu. Abdülhâlık Gucdüvani Hazretlerinin dört halifesinden biri olup çok uzun yıllar boyunca hizmet etmiş onun ilim ve zikir meclislerinde bulunmuştur.

Arif Rivegeri Hazretleri, orta boylu, ay yüzlü, iri gözlüydü. Vücudunun hoş ve latif bir kokusu vardı. İlim, hilim, takvâ ve riyazat sahibiydi. Hecegân yolunda zikir, onun tarafından yeniden cehri hâle getirildi, otuz beş yaşlarındayken yerine postnişin oldu. Guçdüvânî'nin yaktığı meşaleyi Türkistan diyarının her bölgesine ulaştırmaya gayret gösteren Rivegeri "Türk şeyhlerinin en muttakilerinden" sayılır.

Yüz yıl ömür sürmesine, Hâcegân silsilesinde kolbaşı olmasına rağmen hayatı hakkındaki bilgiler yok denecek kadar azdır. Ömrünün son yıllarında halifesi Mahmud Fağnevi'ye cehr-i zikri öğreterek halkı, gaflet ve kasvetten kurtarıp zikrin haşyetiyle uyarmak istemiştir. Kendisine silsilede, 'Pişuvâyı ârifan' denilmesi de bundandır. Mezarına kubbe yapılsın istememiştir.

Mahmud İncir-İ Fağnevi

Yolculuğun üçüncü durağı Hoca Mahmut Encir Fağnevi, İnciri köyünde metfundur. Türbe etrafında incir, elma, kaysı, kiraz ve vişne ağaçlarının gölgesinde metfundur. Dut ağaçlarını da unutmamak gerekir. Ayrıca üzüm asmaları ise yedi piranın hepsinde mevcuttur. Altın silsilenin 12. Halkası olan Mahmûd Fağnevi Buhara yakınlarındaki Fağne köyünde doğdu. Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Fağnevi inşaat işleriyle uğraşır, inşaat ustası dülgerlik yapardı.

Ârif Rivegeri'nin en büyük halifesi olan Fağnevi, uzun yıllar boyunca yine Buhara yakınlarındaki Vâbeki Caminde irşad hizmetiyle meşgul olmuştu. Mahmud Fağnevi tarikat usulünde uzun zamandır devam eden gizli zikri terk ederek, yerine açık zikri tekrar canlandırır. Fağnevi, "Dili gıybetten uzak, boğazı haramdan uzak, kalbi masivadan uzak kişilere ses zikir caizdir" demiştir. Kendisinden sonra üç halife bırakan büyük mürşid Mahmud Fağnevi, hicri 685 yılında Buhara yakınlarındaki İncir Bağ (İncir köyü) denilen yerde vefat etmiştir.

Ali Ramiteni

Altın silsilenin 13. Halkası. Hâce Ali Râmitenî 1190'lı yıllarda, velîler toprağı Buhara'ya 14 km mesafedeki eski bir yerleşim yeri olan Ramiten'de dünyaya gelmiştir. Manevî arayışı sonucunda Hz. Hızır (as) ile görüştüğü rivayet edilmektedir. O da zanaatkârdır, dokumacılık (nessac) yapmaktadır. Hâcegan silsilesinin dördüncü halkası Hoca Ali Ramitani'dir.

Ramitani denen eski bir şehirde metfun, ünlü bir dokumacı ve Sufi ustası olan zat Ramitani'den başkası değildir. "Azizan" veya "Saygıdeğer Şeyh" olarak bilinen Hoca Ali Ramitani, Moğolları İslam'a dönüştürmede ve istilaları sonucu harap olan toprakların kurtarılmasına yardımcı olmada etkili olmuştur.

Sözlerini Azizan lakabıyla aktarmıştır.

"Hâcegân yolu hizmet yoludur, hizmet edilmek değil" buyurmuşlardır.

"Hizmeti himmet bil, minneti hizmet bilme!"

"Bizim yolumuzda hırka değil hırfa (meslek / ürettiklerimiz) önemlidir"

“Bizim yolumuzda hanka (dergâh, tekke) değil suz (yanmak) ve ah önemlidir”

Yesevî soyundan Seyyid Atâ ile tanışan Hâce Ali Râmitenî'nin, Hz. Mevlânâ ile de görüşerek kendisine, Şâh-ı Nakşibendî'ye ulaşması için “ism-i âzam”ı telkin ettiği bildirilmiştir. Gittiği her yere İslam'ın değerlerini, Kur'ân ve hadise bağlılığı da götürmüş, halkı dönemin şartları gereği ortaya çıkmış olan bâtil inançlardan korumaya gayret etmiştir. Yüz otuz yıl ömür sürdüğü rivayet edilir. Nihayet Buhara'ya takribî 350 km mesafedeki Harizm'e kadar gitmiştir. Müritleriyle şehrin kapılarına geldiğinde yerleşmek üzere izin istemek maksadıyla iki müridini Şah'a göndermiş;

“Varın gidin Şah'a. Kapınıza fakir bir dokumacı geldi, şehrinizde ikamet etmek üzere sizden izin istiyor. İzin verirsiniz şehre girecek, vermezseniz geri dönecek. Şayet izin verirsiniz, buna dair bir fer- man veya vesika talep ediyor.” diyerek izin belgesi istemiştir.

Gelenlerin sözlerini dinleyen Şah, yüzlerce insanın izinsiz girip çıktığı şehre girmek için müsaade isteyen dokumacıya, mührünü taşıyan izin belgesini göndermiş, Şah'ın beratını alan Râmitenî Hazretleri de şehre girip تنها bir mahallede yerleşmeyi tercih etmiştir. İrşad için, o güne kadar görülmedik bir yolla halk tabakası ile iletişime geçtiği nakledilmektedir. Her sabah erken saatlerde kalkar, ırgat pazarına

giderek yük taşımak için sağda solda bekleyen hamalların avucuna günlük ücretlerini tutuşturarak evine getirir, sonra da onlara, “Sizin işiniz hemen abdest alıp ikinci vaktine kadar burada bizim sohbetimizde bulunmak” dermiş. Bu şekilde, ayaklarına irşadı götürerek davet ettiği ırgatlar, memnuniyetle teker teker üstadın dinî ve tasavvufî konulardaki sohbetine katılmıştır. Harezm'e gelmeden önce Baverd'e gitmiş olması sebebiyle Buharalılar ona Ali Râmitenî derken Harizm'de Ali Bâverdi olarak ünlenmiştir.

Kısa sürede halk arasında sevilmesinden ve sayılmasından endişe edenler, “Böyle giderse bu şeyh başımıza şah olacak. Bütün şehir onun arkasında ve izinde. Halka ihsanı bir yana, sevgisiyle girmedeği hane kalmadı. Bu gidişle saltanatınız bir dokumacı tarafından yerle bir edilecek.” diyerek hükümdara şikâyet etmişler, Hükümdar da fitnecilerin dileklerine uyup, “Söyleyin ona derhal şehri terk etsin.” emri ile askerlerini Ali Râmitenî Hazretlerine göndermişti. Şehre ancak izin belgesi aldıktan sonra giren Râmitenî Hazretleri fermanı çıkartarak: “Biz koynumuzda bizzat kendilerinin mührü bulunan ve şehirde ikametimize izin veren bir ferman taşıyoruz. Eğer hükümdar iznini ve mührünü inkâr ediyorsa çıkıp gitmeye razıyız.” demiştir. Haberciler, şeyhin söylediklerini hükümdara iletince o, kendi hatasında şeyhin büyüklüğünü görerek gelmiş ve müntesipleri arasına girmiştir. Hâce Ali

Râmitenî Hazretleri varlıklı bir kimse değildi. Gelirini kendi el emeği ile kazanırdı.

Muhammed Baba Semmasi

Ziyaretimizin beşinci durağı Hoca Muhammed Baba Saması'dır. Bahaüddin Nakşibendi'nin doğumunu önceden haber vermesiyle tanınan ve türbesi de Rumitan bölgesindeki Simas köyünde bulunan Baba Saması'nda uzun yaşadığı bilinmektedir. Altın silsilenin 14. Halkası Muhammed Baba, Buhara yakınlarındaki Semmâs köyünde doğdu.

Memleketinde bir süre dini ilimleri tahsil eden Semmâsi, zahiri ilimlerde belirli bir derinlik kazandıktan sonra manevi ilimlere yöneldi. Devrin ünlü şeyhi Ramitenî'ye giderek intisap etti. Üzüm bağları varmış. Geçimini böyle temin edermiş. Muhammed Baba Semmâsi, kendisine has bir üslup olarak halkın arasında dolaşır ve müritlerini kendisi seçerdi. Halkın arasında müridliğe ve dervişliğe kabiliyetli insanları bulur onları hemen yanına cezbederdi.

Nitekim daha sonra kendi yerine halife olacak Emir Kulâl'i ve hatta ondan sonraki Bahaeddin Nakşibendi hep o bulup keşfetmişti. Emir Kulâl'i er meydanında

güreşirken buldu. Onu gönül sultanları makamına erdirdi. Ve "Bu er, zahirin değil, bâtının pehlivanıdır. Nice insan onun elinden kemâle erecektir" dedi. Muhammed Semmasi cezbe ehli bir zâttı. Muhammed Baba Semmasi, hicrî 755 yılında irşad ve tebliğ vazifesini Seyyid Emir Kulâl'e bırakarak Semmas köyünde vefat etmiş geriye başta Emir Kulâl olmak üzere dört halife bırakmıştır.

Seyyid Emir Kulal

Saması'nın öğrencisi Hoca Seyyid Emir Kulal Buhari, bir çömlek ustasıdır. Baba Samami, Bahaüddin Nakşibendi'yi manevi yolculukta yardımcı olması için Emir Kulal hazretlerine emanet etmiştir. Bahaüddin Nakşibendi'ye akıl hocalığı yapmış ve onu Hâcegan Sufi gelenekleriyle tanıştırmıştır. Altın silsilesinin 15. Halkası olan Emir Kulâl Buhara yakınlarındaki Suhar köyünde doğdu. Doğduğu tarih kesin olarak bilinmeyen Emir Kulâl, neseben seyittir. Kendisi ve ailesi çömlekçilikle meşgul oldukları için 'Kulâl' adı ile tanınan Emir, Yıldırım Beyazıt'ın damadı olan Emir Sultan ile de akrabaydı. Emir Kulâl, şeyhi Muhammed Sammasi'yi tanımadan önce boş zamanlarının çoğunu güreş meydanlarında geçirmekte, kendisi de bizzat güreş tutmaktadı.

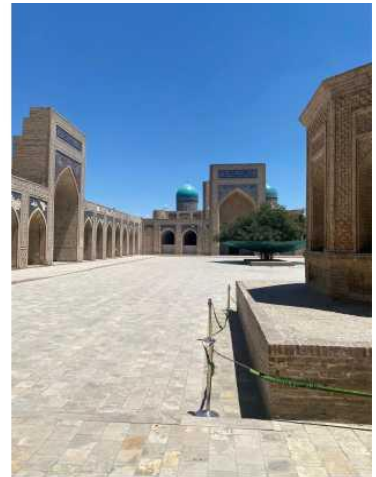
Hatta bir gün bu halinden dolayı bir kişi tarafından kınanır. O zât Emir Kulâl için "Bir seyyid'in buralarda ne işi var? diye iç geçirmektedir. Emir Kulâl, şeyhi Semmasi ile işte bu er meydanlarında tanışır. Emir Kulâl'in kabiliyetini farkedene Semmasi, onu cezbeder. Şeyhinin dergâhında seyri sülûkuna başlayan Emir Kul'al, yirmi yıl süreyle Ona hizmet eder. Haftada iki gün, iki şehir arasında şeyhinden istifade etmek üzere gider, gelir. Şeyhinden aldığı emri öğrencisi Bahâeddine uygulayan Emir Kulal, bir gün Şah-ı Nakşibend Hazretlerine "Oğlum Bahaeddin, göğsümde hangi bilgi varsa sana aktardım. İstidadın yüksektir. Var ulu kişi ara! Tavsiyesinde bulundu.

Emir Timur talebesi olmuştur. Kulal, talebelerin eğitimi için; "Biz çömlekçiyiz. Toprağı şekillendirir çanak çömlek yaparız, fırına atarız. Bazıları çanak çömlek çatlar. Biz tekrar çıkartır düzeltir tekrar fırına koyarız, ümidimizi yitirmeyiz. bunu düzelene kadar tekrarlarız" demiştir. Kendi oğlunu da Şah-ı Nakşibend Hazretlerinin terbiyesini veren Emir Kulâl, hicri 772 yılında vefat etmiştir.

Şah-ı Nakşibend Muhammed Bahâüddin

Ziyaretlerin son halkası ve varış noktası Bahauddin Nakşibendi külliyesidir. Buhara Soyadı zanaatkarlık mesleğini belirten Bahauddin Nakşibendi, Yeseviyye tarikatından unsurlar ekleyerek Hâcegan tarikatını yeniden şekillendirmiştir. Sadelik ve tevazuyu vaaz etmiş, 1544'te mezarının üzerine bir türbe inşa edilmiş, bu türbe genişletilmiş ve bugün, hayatını ve öğretilerini sergileyen bir büyük külliye şekillenmiştir.

Şehir merkezine 12 km uzaklıkta bulunan eşsiz bir yerdir burası. "Tasavvuf Öğretmeni"ne adanmış görünmeyen örtük bir üniversite, bir medrese, iki cami ve bir minareden oluşan devasa bir külliye bulunmaktadır. 1993 yılında türbede restorasyon yapılmış ve 2003 yılında büyük kubbeli bir girişin inşası da dahil olmak üzere önemli iyileştirmeler yapılmıştır. Ayrıca Timurlu, Şeybanlı, Aştarhanlı ve Mangit hanedanlarından hükümdarların kalıntılarının bulunduğu Buhara Hanları ve Emirleri'n mezarları da restore edilmiştir. Büyük bir bahçesi vardır. Bu araziye İslam Kerimov genişletmiş, şimdiki cumhurbaşkanı Şevket Mirzayoyev ise yenilemiştir. Nakşibende hazretleri ziyaretten önce annesi ziyaret edilir. Adet böyledir. Nakşibendi hazretlerinin vasiyeti de böyledir. Annesi ile arasında 300 metrelik bir mesafe vardır.

Altın silsilenin 16. halkası olan Şâh-ı Nakşibend, hicri 718, (Miladi:1318) yılının Muharrem ayında Buhara yakınlarındaki Kasr-ı Arifan isimli köyde doğdu. Soyu Hazreti Ali'ye kadar dayanan Şah-ı Nakşibend, henüz doğmadan önce Baba Semmasi Hazretleri tarafından müjdelenmiş, Emir Kulâl Hazretleri tarafından da uzun yıllar eğitime tabi tutulmuştur. Nakışçı, dokumacı mesleğini icra etmiştir.

Nisbesi El Buhâri olan Şah-ı Nakşibend hazretleri kendisine kadar 'Hacegan' yolu olarak anılan tarikatı kendisinden sonra "Nakşibendi" yapan bir kolbaşı oldu. Yedi yıl Halil Atanın öğrencisi olup, Yesevîlik şeyhine talebe olmuştur. Uzunca boylu, buğday tenli, gökçek yüzlüdür. Sakalı büyükçe, boyu uzuncaydı. Boynu nur gibi parlardı. Tatlı dilli ve güzel sözlüydü. Kendisi hafi zikir ve rabıtayı esas aldığından "nakışçı" anlamına gelen 'Nakşibend' lakabıyla meşhur olmuştur.

Abdülhalık Gucdüvani'nin zamanında gizli zikre önem veren Hacegân yolunda Mahmud Fağnevi ile açık zikre geçilmişti. Şah-ı Nakşibend Hazretleri de gizli zikri esas aldığından Emir Kulâl'in meclisinde açık zikir başladığında O, halkadan ayrılıp dışarı çıktığı rivayet edilmiştir. Seyyid

Emir Kulâl, vefatı sırasında yaptığı vasiyetle müritlerini Şah-ı Nakşibende bırakmış ve böylece Onun hayatında yeni bir dönem başlamış ve binlerce kişiyi büyük bir sabırla irşad etmiştir. Şah-ı Nakşibend Hazretleri Hacegân yolunun Abdülhalık Gucdüvani tarafından tesbit edilen on bir esasını ihyâ etmiştir. Nakşibendiyye yolunu henüz sağ iken Buhara, Semerkand ve Maverâünnehir bölgesine yayılmıştır. Güçlü ve tesirli halifeleri sayesinde İslam ülkelerinde büyük bir etki bırakmıştır. Nakşibendi açıklıkla riyazat usulünü benimsememiştir. Yemekten sonra meyve veya tatlı gelmezse ise "bu yemek kuyruksuz oldu" dermiş.

Şahı Nakşibendi türbesi içine girişte duvarları hazretin söylerini yazmışlar. Hem Özbek Türkçesi'nde hem de Farsça ve de İngilizce. İşte duvar yazılarından biri:

"Dilin kalbinle zikirde, elin işte olsun.

Kalbin Allah'ı zikirde, elin işte olsun.

İçin Hak ile olsun, dışın halk ile olsun.

Kalbin yar olan Allah'ta, elin işte olsun."

Buhara'da Yedi Piran'ı birinci seferde Kahraman şoför, ikinci seferde ise Kadir isminde bir taksicimiz ziyarete götürdü. İkisinden de memnun kaldım. Birinci Piran ziyaretimi tek başıma Kahraman şoför ile yaptım. İkinci Yedi Pir ziyaretimi ise şoförümüz Diş Hekimi Kadir'in şoförlüğünde Prof. Dr. Cihan Okuyucu, Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Oğuzhan Aydın ve Yalova Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Kemal Demir ile birlikte gerçekleştirdik. Çok güzel ziyaretlerimiz oldu.

Yine Buhara'da üniversite hocalarıyla tanıştım. Doç. Dr. Hüsnettin, Türkiye'de Selçuk Üniversitesi'nde bir müddet kalmış. Prof. Dr. Nazire hanım ve akademisyen üç hanım arkadaşı ile Buhara'da tanıştık. Nazire hanım Buhara Üniversitesi Özbek Dili ve Edebiyatı bölüm başkanı. Kendisi Türkiye'ye ben Özbekistan'da iken yakın zamanda geldi. Sağ olsun YTÜ'den Prof. Dr. Cemal Zehir hoca yakından ilgilendi ve ikili ilişkiler için görüşmeler yaptılar. Cemal Bey, Nazire hanımı Yıldız Teknik Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Vatan Karaya ve Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi Aynur Koçak ile tanıştırdı. Nazire hanım ve arkadaşları Türkiye'den çok memnun ayrıldıklarını ifade ettiler.

Trenle Buhara'ya Yolculuk

Buhara tren garındayım. Sabah saatleri. Saat altı buçuk. Yolculuk bekliyorlar. Ve o anda şu dizeler döküldü kalemimden...

Hayat bir yolculuk

Yolcu içinde kol

Gelen gider yolda

Giden gelmez burda

Ey yolcu fani dünya

Dikkatli ol bu yolda.

(Buhara tren garı, 31 Mayıs 2026)

Buhara'dan Ürgenç'e hareket ettik. Bu tren Andican-Hive arasında yaklaşık 20 saatlik yolculuk yapılan yavaş tren. Trende oldukça neşeli ve renkli. Öğretmen Merhaba hanım, Hindistanlı iki kadına Özbekçe öğretmeye çalıştı, jest mimik ve kalp dili ile. Trenin içinde sohbet ve muhabbet kırla gidiyor. Bende onları, "Ya Hz. Mevlâna" şiirimi okudum ve bestesini dinlettim. Besteleyen ve icra eden Hüseyin İpek üstadımıza selam olur.

Bir Mübarek Şehir Buhara

Alimleri, yazarları, sanatçıları ve efsaneleriyle bilinen Buhara, bölgedeki Sufizmin etkisine dair eşsiz bir bakış açısı sunmaktadır. Buhara'nın Yedi Piri sadece önemli dini yerler olmakla kalmayıp aynı zamanda turistler için büyük ilgi görmektedir ve Doğu dünyası ve Sufizmin manevi mirası hakkında daha derin bir anlayış sağlamaktadır. Sahip olduğu ilmi ve tarihi dokuyu bugüne kadar korumayı başarmış ender şehirlerden Buhara'da görülmesi gereken onlarca görkemli eserler mevcuttur.

Vaktiyle sıra sıra deve kervanlarının birkaç haftada ancak geçebildiği Kızılkum Çölü'nü normal trenle altı saatte kat ederek, Hîve'den Buhara'ya vasil olduk. Klâsik dönemde "İslâm'ın Kubbesi" (Kubbetu'l-İslâm) adıyla anılan Buhara, bugün Özbekistan'ın Buhara vilayetinin merkezi ve 300 bine yaklaşan nüfusuyla ülkenin yedinci büyük şehri. Göz alabildiğince dümdüz ve geniş bir alana yayılan Buhara'yı eski zamanlardaki ihtişamıyla tasavvur edebilmek için epey tarih okuması yapmak gerekiyor, biraz da hayal gücüne sahip olmak.

Her seferinde, mekânların her anlamda imarına ne kadar büyük emeklerin sarf edildiğini bizzat gözlemledim. Özbekistan idaresi, bir devlet politikası halinde, elindeki bütün imkânları bunun için seferber etmişti. Her bir kabrin etrafı birer külliyeyle donatılmış, buralarda ahşap, çini ve tuğla işçiliğinin en seçkin örnekleri cömertçe sergilenmişti. Tasavvuf kültürüne dışarıdan bakanlar ve eleştirel yaklaşanlar, Özbekistan'ın her karışında gözlemlenen tasavvufi tezahürlere çeşitli şerhler düşebilirler. Ancak Orta Asya'nın kalbinde bugün hâlâ güçlü bir İslâmî nabız atıyorsa, bunda baş etken kesinlikle tasavvuf kültürüdür. O kültürün meydana getirdiği insan modeli ve ufku, yüzyıllar içinde Anadolu'yu da mayalamış, koskoca bir Osmanlı medeniyeti buradan doğmuştur.

Dolayısıyla, tasavvufa eleştiriler getirirken, tarihte ve günümüzde mutasavvıfların toplumları dönüştürmede oynadığı kritik rolü ıskalamaktan kaçınmak gerekiyor. Sovyetler Birliği, çıldırmış bir buldozer gibi on yıllar boyunca dinî hayatı ezip geçerken, Özbekistan ve bütün Türkistan'da, İslâmî kimliğini hâlâ yitirmemişse ve İslâm her ülkede gittikçe daha fazla dal-budak

salıyorsa, bu, tasavvufun çok net bir başarısıdır.

Özbekistan'ın en köklü ve kadim şehirlerinden biri olan Buhara, zengin kültürel mirasıyla gezginlere pek çok seçenek sunuyor. Adeta bir açık hava müzesi olan şehir, etkileyici mimarisi ile öne çıkıyor. Buhara'da Ark Kalesi'nden Chor Minor'a, İsmail Samani Türbesi'nden Bolo Havuz Camii'ne kadar çok sayıda turistik yeri keşfedebilirsiniz. Orta Asya'nın bu eşsiz şehrinin büyümesine kapılmaya hazır mısınız? Şimdi gelin hep birlikte tarihi şehir turuna çıkalım:

Hoca İsmet Kabristan'ı ve Camii

Eski Buhara şehir merkezinde bir mezar içinde Hoca Fahreddîn İsmetullâh İbn Mes'ûd-ı Buhârî'dir. Tuhfe-i Nâilî'de Ca'fer-i Tayyâr ahfadından olduğu yazısını gördüm. Bu türbeye yakın bir de camii var. Caminin imama Selahattin hoca. Bu Cami'de sevgili arkadaşım Bekir Tank ile ikinci namazını kıldık. Türbede Doğum 766/1365 olan Hoca İsmet, okuma yazmayı ilahî ve irfanî ilimler konusunda bilgili olan babası Hoca Mes'ûd'dan öğrenmiş ve daha sonra tahsiline Buhara medreselerinde devam etmiştir. Hoca İsmet, Uluğ Bey'in

daveti üzerine Semerkant sarayına gelmiş. Bu sarayda bulunduğu müddetçe âlim, şair ve meziyet sahibi bir kişi sıfatıyla itibar görmüş. Fakat Uluğ Bey'in hükümdarlığı zamanında bilinmeyen bir sebeple saray hizmetinden ayrılmış ve hükümdarı methetmekten de imtina etmiştir. Buhara'da geçirdiği son yıllarında büyük bir üne kavuşan şairin ölüm yılı Devletşâh Tezkiresi'nde 826/1423 olarak kaydedilmiştir. Mezarı kendi ismi ile anılan kabristanda olup mezar taşı bir kitap gibi muhteşemdir. Arkadaşım Bekir Tank ile birlikte ziyaret ettik. Rahmet olsun.

Kalon Minaresi ve Camii

Şehrin en ikonik yapısı olarak öne çıkan Kalon Minaresi, Buhara'nın merkezindeki pek çok noktadan görülebiliyor. 1127 yılında Karahanlı hükümdarı Arslan Han'ın emriyle inşa edilen bu ihtişamlı yapı, 50 metreye yaklaşan yüksekliği ve 105 basamaklı iç merdiveni ile dikkat çekiyor. Yüzyıllardır ayakta kalmayı başarmış olan etkileyici minare, 13 kuşaklı bir gövdeye sahip. Rivayete göre Cengiz Han, Buhara'yı işgal ettiği dönemde, yere düşen miğferini almak için eğildiği bu yapının önünde

saygıyla durmuş ve korunmasını emretmiş.

Bu minarenin haşmetini gece ve gündüz yaşadım. Geceler ışıklandırması ve insanların şenlik yapmaları başka bir güzellik katıyor. Minarenin yanında Mir Arap Medresesi ve Kalon Camii ise bu üçlü yapıyı tamamlıyor. Buhara'nın simgesi olan Kalon Camii ve Minaresi, görkemli mimarisinin yanı sıra Cengiz Han'ın yıkımdan vazgeçtiği efsanesiyle ünlüdür. Mescidin iç avlusunda Cengiz Han'ın 700 çocuğu öldürüp gömdürdüğü şehitler anıtı vardır. Hikayesini Abdurrahman Cami görevlisi Abdurrahman Abi(eke)'den dinledim. Camii imamı Cengiz Han'ın yüzüne tükürmüş. Cengiz İmamın öldürtmüş ve hızını alamayıp 700 sabi çocuğun canına kıyarak cami ortasında bir çukur açtırarak gömdürmüş.

Öğlen saatlerinde altın sarısı taşları güneş ışığında parıldayan Kalon Minaresi, akşam saatlerindeyse özel aydınlatmaların altında büyüleyici bir görünüme kavuşuyor. Sadece bir ibadet yapısı değil, aynı zamanda tarih boyunca gözetleme kulesi olarak da işlev gören Kalon Minaresi'ni ziyaret ettiğinde ince işçilikle bezenmiş tuğla süslemelerini yakından gözlemleyebilirsiniz. Bir üçlü külliye parçası olarak kendine yer bulan minarenin

etrafında Kalyan Camii ve Mir-i-Arap Medresesi'ni de görebilirsin.

Buhara, Miri-Arab Medresesi'nin inşası 16. yüzyıla dayanır ve Şeybaniler'in manevi rehberi (pir) Yemenli Şeyh Abdullah Yamani ile ilişkilendirilir. İnşasının kesin başlangıç tarihi belirsizliğini korumaktadır. Bazı akademisyenler binanın 1530 ile 1536 yılları arasında inşa edildiğine inanırken, diğerleri 1512'de Şeybani'ler tarafından inşa edildiğini öne sürmektedir. Ayrıca son inşaatın Ubaydulla Han tarafından yenilenmiştir. Sovyet döneminde de aktif olan medresenin bugünkü hali tadilattadır.

Ark Kalesi

Kalon Minare, Mir-i Arab Medresesi ve Kalon Camii'nin biraz ilerisinde Buhara'nın geçmişten günümüze taşınan en önemli yapılarından biri olan Ark Kalesi'nin görkemli duvarlarını görebilirsiniz. Ark yani bir anlamda Buhara'nın kışlık kalesi 5. yüzyılda inşa edilmiş ve o günden bugüne varlığını korumuştur. Uzun yıllar boyunca Buhara hanlarının ikametgâhı, devlet yönetim merkezi ve askeri üs olarak değerlendirilen kale, büyüklüğü ve etkileyici görünümüyle dikkat çekiyor. 4.2 hektarlık geniş bir alana yayılan Ark Kalesi, 20 metrelik bir

yüksekliğe sahip. Aktif olduğu dönemlerde Rudaki, İbn Sina ve Ömer Hayyam gibi çok büyük düşünürlerin burada çalışmalar yürüttükleri aktarılıyor.

Ark Kalesi içinde Buhar Emiri'nin tahtına oturdum ve etrafıma emirler verdim ve dedim ki

-Ben Buhara Emiri Sultan Süleyman, bundan sonra benim emirlerim geçer diye, bir nutuk attım.

İşte tahtlar ve saraylar ve dünya. Geriye kalan sadece iyiliklerimiz değil mi? O nedene şu beyti yazmaktan kendimi alamadım:

Nice emirler ve hanlar geldi geçti..

Süleyman'da bir lahza oturdu geçti

Tarihi boyunca pek çok kez yıkılan ve yeniden inşa edilmek zorunda bırakılan Ark Kalesi, son olarak 1920 senesinde Rus saldırısında çok ciddi bir hasar almış. Burayı bir kaleden ziyade büyük bir külliye olarak düşünebilirsiniz. Zira kalenin içinde emirin konaklama odaları, hazine dairesi, mutfaklar, ahırlar, zindan ve atölyeler mevcuttur. Ark Kalesi'nin en yüksek noktasına çıktığında Buhara'nın panoramik manzarasının tadını

çıkartabilirsiniz. Bende bundan istifade ederek görüntülü çekim yaptırdım. Ve dönerken Buhara'yı izledim. Özellikle de gün batımına yakın saatlerde tepe noktasında çıkarsanız, altın sarısı kumlarla kaplı çöl manzarası ile karşılaşabilirsiniz.

Chor Minor

Sadece Buhara'nın değil aynı zamanda tüm Özbekistan'ın en meşhur yerlerinden biri olan Chor Minor, dört minare anlamına geliyor. Şehrin aynı zamanda en fotojenik alanlarından olan Chor Minor, isminden de anlaşılacağı üzere dört ayrı minare yapısından meydana geliyor. Geleneksel Türkistan medrese mimarisinden oldukça farklı bir görünüme sahip olan Chor Minor, 1807 yılında Halife Niyazkul Bey tarafından inşa edilmiş. İlk inşa edildiği dönemlerde buranın aslında büyük bir medresenin giriş yapısı olduğu belirtiliyor. Ana yapı günümüze dek ulaşamadığı için ziyaretçiler sadece dört ayrı minare ile karşılaşılıyor.

Bu durum da ortaya oldukça ilginç bir görüntü çıkarıyor. Dört minare de kendine özgü renklere ve süsleme detaylarına sahip. Küçük kubbeli odaya girdiğinde dört minare dair bilgilendirici

bir serginin yer aldığını göreceksiniz. Biraz dar da olsa taş basamaklarla yukarıya çıkmak ve manzaraya bakman mümkündür.

Buhara'da Köyde Halise Yemeği

Özbekistan'ın Buhara şehrine yakın bir köy(kışlak) evinin giriş kapısı (dervazı). Kerpiçten yapılmış bu girişinin içinde iki veya üç ev bir arada yer alıyor. Anadolu'da benzeri köy evlerini görmek mümkün. Demek ki Türkiye'deki köy evleri modelini buradan götürmüşüz!. Buhara'nın Şafırgan ilçesinde bir Tacik köyünde halise yemeği yedim. Yemek Sabah namazı sonrası başlıyor. Yemek öncesi Farsça natı şerif, Peygamberimizin için yazılmış şiir/Mevlidi Nebi.

Sabah namazı sonrası başlayan Halise adını verdikleri yemek sabah dokuzda bitiyor ve tüm köylülere dağıtılıyor. Halise bir gün öncesinde inek ve kuzu eti terbiye ediliyor ve akşamdan sabaha kadar pişiriliyor. Çok lezzetli ve doyurucu etli çorba gibi bir ağır kalorili yemek. Buhara içinde büyük bir Camide imamlık yapan Selahattin hocanın köyünde Halise yemeğini neredeyse bin kişi yedi desem abartı olmaz. Yiyenler kaplarla evlerine de götürüyorlar.

Şuhov Minaresi

Buhara'nın tarihi dokusu içinde kendine yer bulan Şuhov Minaresi, kendine özgü "hiperboloit" tasarımıyla estetik ve mühendisliği birleştiriyor. 1929 yılında Sovyet mühendis ve mucit Vladimir Şuhov'un girişimleri ile tasarlanan minare, uzun yıllar boyunca su kulesi olarak da kullanılmış. Örgü kafes

olarak ifade edilen bir forma sahip olan bu ilginç yapı, fotoğraf meraklılarını da kendine çekmektedir.

1975 yılında yaşanan bir yangın sonucunda ahşap kasası hasar görse de sonraki dönemde restore edilen Şuhov Minaresi, gün batımında şehri seyretmek için oldukça ideal bir seçenek diyebiliriz. Bu arada minare, yaklaşık 50 metrelik bir yüksekliğe sahiptir. Mühendislik harikasına olan bu yapıya asansörle çıkmak mümkündür. Minare, Ark Kalesi'ni doğrudan karşısına alıyor.

Bolo Havuz Camii

1712 yılında Buhara emiri tarafından inşa ettirilen Bolo Havuz Camii, ahşap sütunları ve göz alıcı mimarisiyle farkını ortaya koyuyor. Camiyi orijinal kılan temel unsur, ince oymalarla süslenmiş 20 ahşap sütununun caminin hemen önünde dizilmesi. Bu sütunlar, tarihi caminin önündeki havuzda müthiş bir yansıma yaratıyor. Eşine nadiren rastlanan Bolo Havuz Camii, "40 Sütunlu Cami" adıyla da biliniyor. Burası tadilat görmüş ve yeni açılmış. Emirlerinin kullandığı bu Camii günümüzde de faaliyetlerine devam etmektedir. Bugün yatsı namazı sonrası imam efendi Tebareke okudu. Bir yatsı vaktinde burada namaz kılmak nasip oldu. Namaz sonrasında imam efendi Tebareke süresinin tamamına Buhara ağzı ile okudu. Cemaat ise büyük bir huzur ve huşu içinde dinlediler.

Bolo havuz yani havuzun üstü manasına geliyor. Bolo Havuz Camisi, iç mekanındaki detaylardan ziyade dış bölümüyle öne çıkıyor. Bu nedenle

ziyaretçiler çoğunlukla caminin dışında yer alan sütunların ve havuzun bulunduğu avlu kısmında vakit geçiriyorlar. Bu arada camide yer alan suyun, şehrin kıtlık çektiği dönemlerde içme suyu olarak değerlendirildiği söyleniyor. Beyaz ve mavi tonlarının hâkim olduğu süslemelere sahip olan Bolo Havuz Camii, Osmanlı mimarisini andıran zarif detaylarla ilgi çekiyor. Camii karşısında bir havuz bulunmakta olup, bu Camii'ye Bolo Havuz "Çocuk Havuzu" adı verilmiştir.

Devlet Mimarlık Sanat Müzesi

Sadece eğitimiyle değil, aynı zamanda mimarlık tarihindeki önemli yerinden dolayı her daim ilgi gören Devlet Mimarlık Sanat Müzesi, Özbekistan'da sanat dünyasına yön veren bir kurum olarak kabul görüyor. Müze hem büyük bahçeleri hem de çevresindeki tarihi binalarıyla büyük bir uyum içinde. Modern ve geleneksel yapıyı bir arada tutan Devlet Mimarlık Sanat Müzesi, yenilikçi projeler üretmeye devam ediyor.

Göz alıcı bir tasarıma sahip olmasından dolayı sene boyunca ziyaretlerin gerçekleştiği tarihi müze, kalıcı ve geçici sergilere ev sahipliği yapıyor. Özbekistan'da öğrencilerin ya da yerel sanatçıların eserlerini keşfetmek istersen buraya yönelebilirsin. Ark Kalesi'ndeki müzede 100 bine yakın eser ziyaretçilerle buluşuyor. 1922 senesinde kapılarını açan müzede mimari dekor örneklerinden grafik eserlere, heykellerden eski haritalara kadar pek çok materyal seni bekliyor.

Hazreti Eyüp Çeşmesi

Buhara şehir merkezinde bulunan Hazreti Eyüp Çeşmesi, dini ve tarihi bir öneme sahip. Geniş bir avluya sahip olan Hazreti Eyüp Çeşmesi, taş işlemleri ile yöreye özgü mimarının zarif bir yansıması diyebiliriz. 12. yüzyılda inşa edilen Hazreti Eyüp Çeşmesi'nin ilk yapısı Arslan Kan, diğer kısmı ise Timur tarafında yapılmış. 1500'lü yıllara gelindiğinde ise Şeybaniler çeşmeye son şeklini vermiş. Pınardan gelen suyun şifalı olduğuna inanılıyor. Hazreti Eyüp Çeşmesi, bölgede "Çeşme Ayup" adıyla biliniyor.

Mirza Uluğbey Medresesi

Buhara şehri de tıpkı Semerkant gibi tarihi medreselerin öne çıktığı bir yerdir. Buhara içinde ziyaret etmekten keyif alacağın medreselerin başında Mirza Uluğbey Medresesi geliyor. 1417 yılında inşa edilmeye başlayan medrese, Özbekistan'da iyi korunmuş yapılarından biridir. Semerkant ve Buhara'da 15'inci yüzyılda inşa edilen medreselerin hepsi de tasarım açısından birbirine benzemektedir.

1586 yılında Abdullah Han döneminde restorasyon çalışmaları ile yenilenen Mirza Uluğbey Medresesi, Abdülaziz Han Medresesi ile karşı karşıya. 90'lı yılların hemen başında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilen Mirza Uluğbey Medresesi, kendisinden sonraki pek çok medrese yapısı için referans olmayı başarmıştır. Timur dönemi özelinde Buhara'da korunabilen en büyük yapı olan Mirza Uluğbey Medresesi iki katlı müderris ve talebe odalarıyla ve ortasında ağaçlı yapısıyla göz dolduruyor.

Abdülaziz Han Medresesi

Buhara'daki bir diğer tarihi medrese olan Abdülaziz Han Medresesi, 1600'lü yıllardan bugüne miras kalmış durumdadır. Medreseye adını veren Abdülaziz Han'ın çabaları ile inşa edilen yapı, aktif olduğu dönemde Buhara'nın dini eğitim ve kültür merkezi olarak işlev görmüştür. Pek çok bilim insanını ağırlayan medrese hem bu yönüyle hem de mimari yapısıyla ziyaret etmeye fazlasıyla değer bir mekândır.

Zengin süslemelerinin dışında aynı zamanda görkemli mihrabı ve minaresiyle de dikkat çeken Abdülaziz Han Medresesi'nde birçok özgün detay mevcuttur. Mavi tonlardaki çiniler ya da ince işçilikle yapılmış mozaikler, bu özgün detayların başında geliyor. Ayrıca duvar bölümlerinde kabartmalar, muazzam çiniler, tuğla mozaikler ve süslü sarkıtlar, mekâna apayrı bir estetik derinlik kazandırıyor. Medrese şu anda tadilat bekliyor. Çünkü bazı yerleri yıpranmış ve dökülmüş. O nedenle bu güzel yapı yeniden onarımı dört gözle bekliyor. Buradan yetkililere duyurulur.

İsmail Samani Türbesi

10'uncu yüzyılda inşa edilen İsmail Samani Türbesi, sadece Özbekistan'ın değil aynı zamanda Türkistan mimarisinin en önemli yapıları içinde bulunuyor. Her ne kadar şehir dışında olsa da türbeye yerli ve yabancı ziyaretçilerin ilgisi çekiyor. Türkistan Coğrafyasında ilk İslami türbe olduğu için özel bir ilgi gören İsmail Samani Türbesi'nin pişirilmiş tuğla kullanılarak inşa edildiği biliniyor. Bu durumun, binanın bunca yıl sağlam bir şekilde ayakta kalmasında etkili olduğu düşünülüyor. İsmail Samani Türbesi'nde

hem İsmail Samani hem de ailesinin naaşları yer alıyor. Küp formundaki etkileyici türbe, evreni simgeleyen bir tasarıma sahip şekilde inşa edilmiştir.

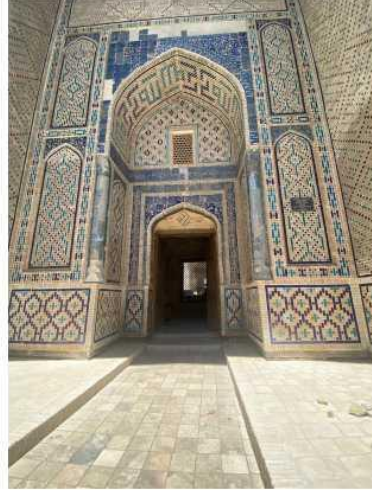
Lebi havuz Ensemble ya da bir başka deyişle Lebi-Havuz Topluluğu ve Türkistan mimarisinin en önemli örneklerinden biri olarak kabul görüyor. Bir kompleks formuna sahip olan Lebi havuz Ensemble, Buhara'nın merkezinde konumlanıyor. *Lebi havuz Ensemble külliyesi* genel olarak üç anıtsal yapıyı bir araya getiriyor.

Lebi havuz Ensemble

Kuzeydeki Kukeldaş (Süt kardeş, bir benzeri de Taşkent'te var) Medresesi, batıda yer alan Nadir Divan-Beyi Hanakası ve doğuda bulunan Nadir Divan-Bey Medresesi, bu külliyenin görebileceğin üç harika yapıttır. Bu arada Lebi-Havuz, "havuz başı" anlamında kullanılıyor. Külliye'nin merkezinde bulunan su ögesi, böyle bir isimle anılmasına yol açıyor. Buradaki suyun bir dönem Buhara'nın başlıca su kaynaklarından biri olduğunu ifade edelmektedir. Lebi Havuz şu su fışkırttığı ve insanların etrafında serin bir şekilde oturup dinlendiği, yemek ve çay içtiği bir mekân olarak göz dolduruyor. Bendenizde burada yemek yedim ve çay içtim.

Samonidov Parkı

Buhara'nın en huzurlu köşelerinden biri olan Samonidov Parkı hem turistlerin hem de bölge halkının özellikle de hafta sonlarında uğrak mekânı. Biraz olsun dinlenmek ve doğayla iç içe olmak istersen Samonidov Parkı'nı keşfedebilirsin. Park

ismini Samani Hanedanı'nın kurucusu olan İsmail Samani'den alıyor. Çok sayıda yürüyüş yolu ve oyun alanı olan park, aileler tarafından da sıklıkla tercih ediliyor. Şehrin kuzeyindeki park, UNESCO Dünya Mirası Alanı listesinde yer alıyor. Park içinde ufak da olsa bir hayvanat bahçesi bulunuyor. Aynı zamanda göl ve tema parkı da Samonidov Parkı'na olan ilgiyi canlı tutuyor.

Nadir Divanbeyi Medresesi ve Nasrettin Hoca

Nadir Divanbeyi Medresesi, yukarıda söz ettiğimiz kompleksin en popüler yapısı. Nadir Divanbeyi Hanakası olarak da bilinen bu yapı, bir dönem eğitim ve kültür merkezi olarak hizmet vermiş. 17. yüzyılın ortalarında inşa edilen medrese, çini işlemeleri ve mihrap gibi detaylarla ilgi görüyor. Çini işçiliği, medresenin cephesinde turkuaz ve mavi tonlarıyla kendini gösteriyor.

Buhara'da geleneksel konaklama kültürünü yaşatmaya devam eden yapı, sakin ve huzurlu bir atmosfer sunuyor. Yaz aylarında, etrafındaki gölgelikler ve fiskiyeler sayesinde burada serin bir ortamla karşılaşabilirsin. Başta kervansaray olarak inşa edilmesine rağmen

daha sonradan han tarafından medreseye dönüştürülen tarihi mekanda ilginç bir şekilde Nasrettin Hoca Heykeli yer alıyor.

1979'da Buhara'da Hoca Nasrettin Efendi kahramana bir anıt dılmış. Ve Buhara'da her bahar, Hoca Nasrettin'in onuruna bir mizah festivali düzenleniyor. Bendenizde Nasrettin Hoca'ya Buhara'dan Akşehir'e selam göndererek fotoğraf çektim. Nasrettin Hoca'nın 12.kabrinin Buhara'da olduğuna inanılıyor. Her yıl Akşehir'den 5 Temmuz'da Nasreddin hoca şenliklerinin yapıldığını da buradan hatırlatmış olayım. Buhara'da Nasrettin Hoca'nın heykeli esprili ve şişman olmayan bir hoca ve molla profili yapmışlar ki, kanaatimce en doğru yapılmış. Bizde Mevlana temsili resmi bile şişman biri olarak gösterilmektedir. Halbuki tarihte şöhret yapmış mutasavvıfların geneli zayıf insanlardır. Çünkü onların düsturları: az yemek, ay uyumak ve az konuşmaktır.

Mugak Attari Camii

Buhara'da gizli kalmış tarihi hazinelerden biri sayılan Mugak Attari Camii'nin 9'uncu yüzyıldan kaldığı aktarılıyor. Büyük bir dini ve kültürel öneme sahip olan caminin adı, bulunduğu caddeden geliyor. Mugak Attari,

Baharatçılar Caddesi anlamında kullanılıyor.

Geleneksel İslam yapılarındaki sadelik ve zarafetin yansıdığı tarihi cami, Lyab-i Hauz Kompleksi'nin hemen sol tarafında konumlanıyor. 12.yüzyılda Karahanlılar döneminde caminin önemli ölçüde yeniden inşa edildiği görülüyor. Bir zamanlar Yahudi ve Müslüman toplulukların burayı ortak bir şekilde kullandığı, aktarılan bilgiler arasında. Mugak Attari Camii'nde mimari bakımdan Sogdian ve Zerdüşt etkilerine rastlamak olası.

Eski Çarşı

Şehir merkezinde konumlanan Eski Çarşı, Buhara'ya geldiğinde es geçmemen gereken yerlerden. Tarihi dokusunu koruyabildiği için heyecan veren bir atmosfere sahip olan çarşı, yıllar boyunca ticaret merkezi olarak işlev görmüş. Burada sadece alışveriş yapabileceğin bir ortamla karşılaşmazsın. Aynı zamanda çarşı sayesinde Buhara'nın sosyal dokusunu ve günlük yaşamını da keşfedebilirsin. Eski Çarşı'da geleneksel el sanatlarından takılara, baharatlardan el yapımı halılara kadar pek çok seçenekle karşılaşabilirsin. Genel olarak dar sokaklara kurulan bu büyük çarşayı dolaşırken acele etmemeli, her tezgâhın tadını çıkarmalısın. Sevdiklerine yöresel hediyeler götürmek istersen, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde de yer alan Eski Çarşı'yı değerlendirebilirsin.

Hamam Bozori Kord

Buhara'da keyifli bir zaman yolculuğuna çıkmak istersen, Hamam

Bozori Kord'u notların arasına almalısın. Buhara'nın en eski ve en ünlü hamamlarından biri olan bu popüler yer, 16. yüzyıldan günümüze kadar sağlam bir şekilde ayakta kalmayı başarmış. Aktif olarak kullanıldığı yıllarda şehrin sosyal hayatının kalbinin attığı yer olmayı başaran Hamam Bozori Kord, sıcak, ılıman ve soğuk odalar olmak üzere üç farklı odada seanslar sunuyor.

Taş kurnaların etrafında vakit geçirerek fiziksel ve ruhsal bir arınma gerçekleştirebilirsin. Buhara hamamları, tarih kitaplarında kendine sıklıkla yer buluyor. Buhara'da bir dönemler hamamların sayısının 16 olduğu biliniyor. Bugün ise tarihi hamamların sadece iki tanesi ayakta duruyor. Bu iki hamamdan biri olan Hamam Bozori Kord, Poyi Kalyon Külliyesi'ne de oldukça yakındır. Efendim bir mektubumuzun daha sonuna geldik. Önümüzdeki ay "Aksaray'ın Hafızası" dergimize geçen aydan söz verdiğim, "Semerkant Mektubu" ile huzurlarına çıkarım inşallah. Hoşça kalın. Allah'a emanet olun (27 Haziran 20026).

